

Ülevaade TTÜ Raamatukogu tegevusest 2007. aastal

Raamatukogu on Tehnikaülikooli teadus- ja arendusasutus, mille põhiülesandeks on ülikooli õppe-, teadus- ja arendustegevuse informatsiooniga varustamine. Vastavalt EV Valitsuse korraldusele täidab raamatukogu üldkasutatava teadusraamatukogu ülesandeid, milleks eraldatakse riigipoolset finantseerimist. 2007. aastal eraldas Haridus- ja Teadusministeerium raamatukogule teadusinformatsiooni hankimiseks 7,8 mln krooni. Raamatukogu kanti 2007. aastal riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riiklikusse registrisse. 2007. aasta suvel alustas Riigikontroll auditit teadus- ja arhiivraamatukogude komplekteerimise hindamiseks, mille eesmärgiks oli välja selgitada, kas teadusraamatukogud suudavad tagada vajaliku teadusinformatsiooni kättesaadavuse ja kas Eesti rahvuskultuuri seisukohast olulistest teavikutest suudetakse luua alaliselt säilitatav kogu.

Alates 2007. aastast on raamatukogu TTÜ töötajate publikatsioonide lõppkinnitaja Eesti teadusinfosüsteemis ETIS. Viidi lõpule TTÜ publikatsioonide digikogu jaoks vajaliku tarkvarakeskkonna väljatöötamine ning koostati doktoritööde elektroonilise publitseerimise kord. Jätkati infoportaali kasutuselevõtuks vajalikke ettevalmistustöid ning bibliograafiliste andmebaaside tarkvaralahenduse projekteerimisst.

2007. aastal jätkus arhitektuuribüroos Agabus, Endjärv & Truverk Arhitektid OÜ raamatukogu uue hoone projekteerimine. Jaanuaris valmis eelprojekt, juunis – põhiprojekt, oktoobris – tööprojekt. Riigihange ehitaja leidmiseks kuulutati välja kohe pärast tööprojekti valmimist, 18. detsembriks laekus 8 pakkumist hinnavaheemikus 157 kuni 209 miljonit krooni. Seoses uue ühiselamu ehitamisega tuli suvel vabastada Akadeemia tee 7 ühiselamus asunud raamatukogu ruumid ning kolida erinevates kohtades paiknevatele asenduspindadele.

Raamatukogu arvudes 2005-2007

	2005	2006	2007
Saadud paber kandjal raamatuid	11 769	12 356	12 568
sealhulgas: ostud	8 483	7 828	7 811
annetused	591	1 109	1 251
sundeksemplarid	2 226	2 811	2 990
Ligipääs e-raamatutele (nimetusi)	17 800	19 800	28 000
Saadud paber kandjal ajakirju (nimetusi)	601	570	560
Ligipääs e-ajakirjadele (nimetusi)	20 000	24 000	27 000
Lugejaid	19 167	19 229	19 251
Külastusi	245 236	246 658	247 263
Laenutusi	1 428 548	1 431 556	1 435 938
sealhulgas: kojulaenutusi	138 583	121 337	116 361
laenutusi lugemissaali	54 914	72 181	77 599
laenutusi avariilult	1 235 031	1 238 038	1 241 978
Teavikute ostusummad (mln kr)	10,7	11,8	13,3
Teavikute ostu summa ühe üliõpilase kohta (kr)	1 000	1 120	1 200
Personal	72,5	73,0	73,5

Kogude arendamine

Lisaks raamatukogu eelarve vahenditele (13,3 mln krooni) rahastas Haridus- ja Teadusministeerium ELNET Konsortsiumi kaudu tsentraalselt teadusraamatukogude e-ressursside ühishanget kokku 19,6 mln krooni ulatuses. Raamatukogu eelarves peegeldub ka EITSA toetus 214 tuh krooni, mis kulutati IKT-alase õppekirjanduse hankimiseks.

Raamatukogu eelarvest kulutati perioodika hankimisele 55%. Sellest 2,9% kulutati Eestis ilmuvale ja 31% välisperioodikale ning 66,1% perioodika andmebaasidele. 2007. aastal saabus jooksvalt 560 nimetust paber kandjal ajakirju, millest 103 olid Eestis ilmuvad ja 457 välismaised (sealhulgas 82 venekeelset). Kokku oli raamatukogu poolt loodud ligipääs umbes 27 tuhande e-ajakirja täistekstidele, millest hinnanguliselt üks neljandik ei vasta otseselt Tehnikaülikooli profiilile, kuid on kättesaadav tänu tarnijate paketi kaupa müügipoliitikale. Võrreldes eelmise aastaga vähenes paber kandjal tellitavate ajakirjade arv 10 võrra ja ülikooli arvutivõrgu kaudu kättesaadavate ajakirjade arv suurenes ligikaudu 3 tuhande võrra. E-ajakirjad moodustasid 98% ajakirjanimetuste üldarvust, nende otsinguks ja haldamiseks kasutati raamatukogu poolt kohandatud EBSCO A-to-Z teenust. Artiklite täistekstide dünaamiliseks linkimiseks sai kasutada ka SFX-serveri teenuseid.

Raamatukogu vahendite eest osteti e-ajakirjade andmebaasid IEL Online, ProQuest Science Journals, ACM Digital Library, JSTOR (Business, Mathematics and Statistics, Health&General Science, Complete Collections), Nature Online, Science Online, American Chemical Society Online, Annual Reviews, Cell Press, Cold Spring Harbour Press Journals, Trans Tech Online, ASTM Journals, Ovid Journals, American Society of Microbiology, Royal Society of Chemistry, Acoustical Society of America Digital Library ning referaatandmebaasid SciFinder Scholar, Food Science and Technology Abstracts, GeoRef, Compendex, CSA Materials Research Database, CSA Mechanical and Transportation Engineering Database, ISI Proceedings, ja Ulrich's Periodicals Directory.

ELNET Konsortsiumi kaudu (peamiselt HTM rahastamine) osteti EBSCO Publishing, ScienceDirect, SpringerLink, Blackwell Synergy, Wiley Interscience, Emerald Insight, Institute of Physics, American Physical Society, American Institute of Physics, Oxford University Press ja Cambridge University Press e-ajakirjade andmebaasid, referaatandmebaasid INSPEC, Zentralblatt MATH, MathSciNet, MEDLINE, LISTA ning ISI Web of Science viiteandmebaasid (Science Citation Index, Social Science Citation Index, Arts and Humanities Citation Index) ja ajakirjade mõjufaktorit kajastav andmebaas Journal Citation Reports.

Raamatute ostmiseks kulutati 41,8% eelarve vahenditest, sealhulgas 20,6% eesti ja 37,5% välisraamatutele ning 41,9% raamatute andmebaasidele. Võrreldes 2006. aastaga suurenesid märgatavalt e-raamatute hankimiseks tehtud kulutused. Õpikute osakonna kogusse osteti raamatuid 624 tuhande krooni eest. 2007. aastal ostetud eestikeelse raamatu keskmine hind oli 158 krooni (2006. aastal – 138,5 krooni), ingliskeelsel – 1 058 krooni (2006. aastal – 990 krooni). Saabunud suudeksemplaridest võeti kogusse arvele 2 990 trükist, teistele raamatukogudele loovutati 1 028 trükist. Seoses Eesti Meditsiiniraamatukogu tegevuse lõpetamisega muudeti suudeksemplaride jaotamise korda ning meditsiinialane kirjandus jääb meie

kogudesse. Annetusena saadi 1 251 trükist. Keeltekeskus annetas 220 inglise keele õpikut. Enamik annetusi pärineb TTÜ struktuuriüksustelt, Eesti asutustelt ja üksikisikutelt. Raamatukogul oli 107 vahetuspartnerit 23 riigis. Välisvahetuse teel saadi 467 raamatut ja jadaväljaannet ning 135 nimetust ajakirju.

Ülikooli arvutivõrgu kaudu tehti kättesaadavaks Knovel, ebrary, Safari Books Online, Blackwell Reference, Oxford Reference Online, CRC Handbooks, Referex Engineering Collection, ScienceDirect Major Reference Works and Book Series Online, IOP Vector, Britannica Online, VTT Publications ja Springer Lecture Notes in Computer Science e-raamatute andmebaasid, mis kokku sisaldasid ligi 27 tuhat monograafiat, õpikut, käsiraamatut ja teatmeteost. Arvutivõrgu kaudu tehti kättesaadavaks ka European Research Online, World Development Indicators Online, Global Development Finances Online, Baltic News Service Terminal, ESTLEX Online faktiandmebaasid, Ei Patents ja INIS andmebaas.

Arvele võeti 13 105 raamatut keskmise eksemplaarsusega 2,2. Eestikeelse raamatu keskmine eksemplaarsus oli 1,4, võõrkeelsel - 1,2 ja õpikul - 53,8 (2006. aastal - 44,6). 8 nimetust õpikuid hangiti eksemplaarsusega üle 100. Ajalehti saadi 39 nimetust, sealhulgas 24 eesti- ja 15 võõrkeelset. Jätkus kogude puhastamine aegunud ja liias eksemplaarsuses kirjandusest. Kokku kustutati 3 525 arvestusüksust. Aasta lõpuks oli kasutuskogudes 733 486 arvestusüksust.

Raamatukogu- ja infoteenindus

Lugejaskonna koosseisus ei ole eelmiste aastatega võrreldes olulisi muutusi toimunud. TTÜ üliõpilased, magistrandid ja doktorandid moodustasid lugejaskonnast 61,9%, TTÜ õppejõud, teadurid ja insenerid - 4,9%, TTÜ teenistujad - 2,2%, ülikoolivälised lugejad - 31,0%. Lugejate arv suurenes eelmise aastaga võrreldes 22 võrra. 19 251 lugejat külastas raamatukogu kokku 247 263 korral, mis tähendab, et keskmiselt külastas raamatukogu ligi tuhat lugejat päevas ja keskmine lugeja käis aasta jooksul raamatukogus 12,8 korda. Külastuste arv suurenes eelmise aastaga võrreldes 605 võrra. Kokku laenutati 1,436 miljonit teavikut, mis on nelja tuhande võrra rohkem kui eelmisel aastal. Kojulaenutuste arv oli 116 361, hoidlatest laenutati lugemissaali 77 599 teavikut. Probleeme on endiselt laenutustähtaegade eirajatega. Raamatukogu laenutussüsteem saadab automaatselt e-posti teel võlglastele meeldetuletusi, kuid sellele vaatamata tuli 1 612 korral lugejatele helistada tähtjaks tagastamata teavikute asjus. Oktoobris korraldatud viivisevaba nädala jooksul tagastati 784 viivisega trükist.

Alates septembrist saavad lugejad e-kataloogis teha endale ise PIN-koodi "Minu ESTER" võimaluste kasutamiseks. Elektrooniliste täistekstide dünaamiliseks linkimiseks võeti kasutusele SFX-teenus, mida lugejad kasutasid 37 095 korral.

Raamatukogu poolt oli 2007. aastal hangitud ligipääs 64 litsenseeritud andmebaasile, milles tehti 289 912 otsingut, laaditi alla 167 092 täisteksti, 90 798 referaati ja 20 156 sisukorda. Kõige rohkem kasutati majandus- ja keemiaalaseid e-ajakirju. E-raamatute andmebaasides tehti 7 063 otsingut ja vaadati 57 258 lehekülge. Kokku laaditi elektroonilistest ressurssidest alla 684 623 sisuüksust. Raamatukogu veebiserveris tehti 8,9 miljonit päringut, vaadati 1,2 miljonit veebilehekülge ja kanti üle 50 GB andmeid. Lisaks ostetud andmebaasidele tehti ülikooli arvutivõrgus lühiajaliselt

kättesaadavaks 10 sidusandmebaaside tutvumispaketti. Infoosakonna ainespetsialistid nõustasid lugejaid e-ressurssidele viitamisel, andmebaaside, e-kataloogi, raamatukogu veebisaidi ja tutvumispakettide kasutamisel. Õppekavade akrediteerimiskomisjonidele koostati raamatute, ajakirjade ja e-ressursside teemanimestikke ning tutvustati raamatukogu komplekteerimispoliitikat ja teenusi. Kirjanduse tellimiseks korraldati mitmesuguste vahendusfirmade näitusi. Koostöös Geoloogia Instituudiga korraldati raamatukogu teenusi tutvustav infotund ja instituuti tutvustav näitus. Õppejõude ja teadlasi nõustati publikatsioonide kohta andmete sisestamisel ja klassifikaatorite kasutamisel ETISes.

Raamatukogudevahelise laenutuse (RVL) teel saadi 251 trükist või koopiat (Eestist - 43, välismaalt - 208). Tellimuste täitmise protsent oli 93,3. RVL teenuse aktiivsemad kasutajad olid keemiainstituut (35), polümeerimaterjalide instituut (31), Küberneetika Instituut (22) ja informaatikainstituut (17 tellimust). RVL teel saadeti välja 339 trükist või koopiat. Tellimuste täitmise protsent oli 88,3. Kokku tellis TTÜRist kirjandust 89 raamatukogu (82 Eestist ja 7 välismaalt). Sagedasemad tellijad olid maakondade ja linnade keskraamatukogud. Lisaks saadi ja saadeti dokumente elektroonilise dokumendivahetuse teel PDF-failidena.

Raamatukogus registreeriti kokku 11 870 päringut (2006. aastal – 11 394). Infoosakond vastas 2 167 päringule, neist 802 elektroonilise infoteeninduse ja 160 LIB chati kaudu. Kataloogikonsultant vastas kokku 9 664 leidumuspäringule (2006. aastal – 9 467). Bibliograafiaosakond vastas 36 päringule TTÜ publikatsioonide, õppejõudude eluloofaktide ja struktuuriüksuste ajaloo kohta. Struktuuriüksuste tellimisel koostati publikatsioonide nimestikke ja tehti väljatrukke bibliograafiaosakonnas koostatavatest andmebaasidest.

Raamatukogu kasutamise alaseid teadmisi jagati 1 899 üliõpilasele. Õppeaine UTT0010 raames korraldati bibliograafiakursus “Traditsiooniline ja elektrooniline infootsing raamatukogus” esimese kursuse üliõpilastele. Kursuse läbis 1 457 päeva- ja 117 kaugõppe üliõpilast. Osa kursusest viidi läbi veebipõhise kaugkoolitusena. Korraldati erialainfootsingu kursused infotehnoloogia teaduskonna magistrantidele (valikaine SR05050) ning keemia- ja materjalitehnoloogia magistrantidele (valikaine SR05051), mis toimusid veebipõhise kaugkoolitusena. Majandusteaduskonna 132 magistrandile ja doktorandile tutvustati raamatukogu teenusi ning e-raamatukogu kasutamist. Koostöös teaduskonnaga viidi valikaine keemiainformaatika (KYF3630) raames läbi infootsingu harjutustunnid, milles osales 24 üliõpilast. Tallinna Ehituskooli õpilastele korraldati 6 lühikursust, kus osales 56 õpilast.

Korraldati 37 teema-, isiku- ja tähtpäevanäitust. Jätkati TTÜ autorite publikatsioonide aastanäituste korraldamist. Pearaamatukogu lugemissaalis toimus 41 uudiskirjanduse näitust, lisaks eksponeeriti uudiskirjandust õpikute osakonnas ja majandusteaduskonna raamatukogus. Uudiskirjanduse ja teemanäitustel eksponeeritud teavikute nimestikud publitseeriti raamatukogu veebis. Alates septembrist on uudiskirjanduse nimestikud kättesaadavad ka e-kataloogi ESTER kaudu.

Pearaamatukogu lugemissaalis vähendati kaartkataloogide ja ajakirjakappide arvu, mis võimaldas suurendada avakogu mahtu. Elektronkataloogi ESTER sisestati 12 811 bibliograafiakirjet ja 18 737 eksemplarikirjet. Jätkus võorkeelsete raamatute ja perioodika retrospektiivne kataloogimine. Aasta lõpuks oli elektronkataloogis

peegeldatud üle 50% kogudest. Digikogus publitseeritavate dokumentide kohta alustati metaandmete sisestamist laiendatud Dublin Core standardi põhjal. Digikogu dokumendid on leitavad ka Google Scholar otsimootori abil.

Teadus- ja arendustegevus

Raamatukogu töötajad avaldasid 11 artiklit ajakirjades ja kogumikes ning 6 ajaleheartiklit. Raamatukogu ning andmebaaside tutvustamiseks koostati mitmesuguseid e-publikatsioone, voldikuid ja lehtmaterjale. Raamatukogu töötajad osalesid 38 konverentsil, seminaril, nõupidamisel ja ettekandepäeval. Konverentsidel ja seminaridel peeti 15 ettekannet, neist rahvusvahelistel – 4 ja kodumaistel – 11.

Raamatukogus on üks teaduri ametikoht. Kaks töötajat õpib doktoriõppes (Tampere Ülikooli infoteaduste osakonnas ja TLÜ sotsiaalteaduste doktorikoolis). Teadus- ja arendustegevusega oli hõivatud kokku 22 töötajat, sealhulgas täishõivega 7 töötajat (4 teadus- ja arendustalitusest, 3 bibliograafiaosakonnast) ning osalise hõivega 15 töötajat infoosakonnast, IT-talitusest, bibliograafiaosakonnast, laenutusosakonnast, komplekteerimisosakonnast ja juhtkonnast.

Raamatukogul ei ole sihtotstarbeliselt finantseeritavat teadustöö teemat. Tegeletakse peamiselt rakendus- ja arendusuuringutega. Teema “Raamatukogu- ja infoteeninduse tulemuslikkus” koosneb 6 alateemast, mille eesmärkideks on:

- välja selgitada teadus- ja õppetöoga seotud infovajadused ning nende rahuldamiseks kasutatavad infokanalid ja –allikad
- uurida raamatukogu teenuste kvaliteeti
- DEA (Data Envelopment Analysis) meetodi ja vastava tarkvara põhjal välja selgitada raamatukogude kulude efektiivsust mõjutavad tegurid
- kavandada tervikliku projektina TTÜ publikatsioonidest digitaalraamatukogu loomine
- raamatukogu lugejateeninduse, kogude paigutuse ja töökorralduse optimeerimine
- infootsingu kaugkoolituskursuste väljatöötamine veebikeskkonnas
- e-raamatukogu arendamine ja integreeritud infosüsteemi täiustamine

Teema “TTÜ teadusbibliograafia ja Eesti tehnikaartiklite retrospektiivbibliograafia koostamine” eesmärgiks on TTÜ väljaannete ja TTÜ töötajate publikatsioonide kohta andmete kogumine, bibliografeerimine, märksõnastamine ja liigitamine ning andmebaasi pidamine ning Eesti ajakirjades ja kogumikes avaldatud tehnikaartiklite retrospektiivne bibliografeerimine, märksõnastamine ja liigitamine ning andmebaasi pidamine.

Teema “Raamatukaubandus Eestis 1850-1940” eesmärgiks on välja selgitada raamatukaubanduse peamised arengusuunad ja vormid, analüüsida neid Euroopa kontekstis, uurida kaupluste omanike tegevust kirjastajana ja raamatuturu kujundajana.

Teema “TTÜ ajaloo alased uurimused” eesmärgiks on TTÜ-ainelise materjali kogumine ja uurimine, arhiivkogu komplekteerimine ja TTÜ ajaloo seotud trükiste koostamine.

TTÜ publikatsioonide andmebaasi sisestati 2 351 kirjet ja Eesti tehnikaartiklite retrospektiivandmebaasi – 514 kirjet. TTÜ teadlaste ja õppejõudude isikuloolises faktiandmebaasis avati 174 uut kirjet ja täiendati olemasolevaid. Vastavalt raamatukogudevahelisele tööjaotusele sisestati elektronkataloogi ESTER 1 163 TTÜ

kogumike ja Eesti tehnikaajakirjade artiklite kirjet. Jätkati TTÜ endise rektori akadeemik Boris Tamme isikuarhiivi läbitöötamist, korrastamist ja isikufondi loomist. Valmis selle arhiivi digitaalne fotokogu. Jätkati raamatu "TTÜ professorid läbi aegade" käsikirja koostamist ning alustati fotoalbumi "TTÜ ehitised" koostamist. Mõlemad väljaanded ilmuvad TTÜ 90. aastapäevaks.

Viidi läbi raamatukogu teenuste kvaliteediuring, mis on abiks raamatukogu võimaluste hindamisel ja uute teenuste rakendamisel uues hoones. Seoses uue hoone projekteerimisega tegeldi aktiivselt avakogude paigutuse küsimustega ja lugejateeninduse struktuuri väljatöötamisega. Valmis avakogude ja lugejatöökohtade paigutusskeem.

Raamatukogu kasutuses olev pind vähenes 488 m² võrra kuna suvel tuli vabastada Akadeemia tee 7 ühiselamus asunud ruumid (835 m²) ning kolida erinevates kohtades (vana rektoraat, Akadeemia tee 5 ühiselamu jm) paiknevatele asenduspindadele.

Iga-aastaste üleriigiliste raamatukogupäevade raames toimunud võistluse Infootsing Internetist võitis 2007. aastal bibliograafiaosakonna bibliograaf Katrin Bobrov. Üldisel salajasel hääletusel valiti "Aasta kolleeg", kelleks osutus infoosakonna pearaamatukoguhoidja Mare Soidla.

20.05.2008

Jüri Järs
Raamatukogu direktor